

STANOWISKO ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA
KUJAWSKO-POMORSKIEGO
z 26 kwietnia 2023 roku

w sprawie przyjęcia dokumentu pn. ***Wytyczne do realizacji nasadzeń i poprawy jakości zadrzewień przy drogach wojewódzkich i lokalnych na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego***

W związku z koniecznością poprawy stanu zadrzewień przydrożnych na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego, odbudową ich funkcji, przywracaniem wartości kulturowo-krajobrazowych oraz koniecznością działań dla poprawy jakości środowiska i w związku z pogarszaniem się warunków siedliskowych w ekosystemach przy drogach wojewódzkich, oraz w związku z planowaną realizacją zadań z zakresu zadrzewień przydrożnych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza, Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjmuje dokument pn. **Wytyczne do realizacji nasadzeń i poprawy jakości zadrzewień przy drogach wojewódzkich i lokalnych na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego**, stanowiący załącznik do niniejszego Stanowiska.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z 2 marca 1999 roku w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie oraz z Ustawą o drogach publicznych z 21 marca 1985 roku, uznano w sposób jednoznaczny istotną rolę zadrzewień przydrożnych. Określono w nich rolę zieleni przydrożnej jako integralnej części pasa drogowego, zwrócono uwagę na jej wszechstronną rolę, w tym także zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego. W rozdziale 7 Rozporządzenia wskazano konieczność uwzględnienia zieleni przydrożnej w procesie projektowym. Ustawodawca określił w paragrafie 193 konieczność dostosowania projektowanych roślin do panujących warunków siedliskowych.

W praktyce okazuje się, że projektowanie i wykonanie zieleni przydrożnej, a także troska o przedłużenie żywotności drzew, zachowanie i odbudowę alei, są prowadzone nieprawidłowo i nie są zgodne z obowiązującym prawem ani z aktualną wiedzą na temat tego rodzaju założeń jako elementu środowiska i krajobrazu. Tworzone założenia są często bardzo nietrwałe ze względu na niską jakość wykonania, bez jakichkolwiek standardów na etapie projektu i realizacji.

Dokument ma stanowić podstawę do określenia zasad wsparcia dla zadań dotyczących zadrzewień realizowanych w ramach Działania 2.9. programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027.

Wytyczne do realizacji nasadzeń i poprawy jakości zadrzewień przy drogach wojewódzkich i lokalnych na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego

§ 1.

Nasadzenia uzupełniające

1. W przypadku, gdy zachodzi konieczność usunięcia zadrzewień, w ramach kompensacji przyrodniczej, istnieje obowiązek wykonania nowych nasadzeń. Obowiązek ten powinien być realizowany przy przebudowywanej drodze, w miejscu wystąpienia straty środowiskowej.
2. W przypadku braku możliwości nasadzenia w taki sposób, aby zachowana była linia alei, należy wykorzystywać miejsce w ciągu wzdłuż pasa drogowego i w tym obszarze nasadzać drzewa.
3. W przypadku, gdy drzewo zostało usunięte nie ze względów technicznych, a ze względu na stan zdrowotny, należy w miejscu usunięcia drzewa zasadzić ten sam gatunek.
4. Jeśli z jakiegóż przyczyny nie jest możliwe sadzenie drzew w ciągu dotychczas istniejących nasadzeń alejowych, to wskazane jest nasadzenie krzewów w celu zachowania równowagi środowiskowej, ze względów estetycznych i krajobrazowych.

§ 2.

Zabiegi przedłużające żywotność drzew

1. W przypadku drzew u których widoczne są objawy choroby, występowanie szkodników, jemióły, posusz, konieczne jest przeprowadzenie analizy i określenie zakresu działań mogących poprawić stan zdrowotny i przedłużyć żywotność.
2. Oceny stanu zdrowotnego każdorazowo musi dokonać uprawniona osoba posiadająca wykształcenie i wiedzę z zakresu dendrologii. Po opracowaniu wskazań co do postępowania w każdym przypadku, ustala się zakres prac.
3. Prace przy drzewach należy prowadzić zgodnie ze sztuką, każdorazowo mając na uwadze jako główny cel zabiegów, poprawę zdrowotności i przedłużenie żywotności. Szczególną uwagę należy zwracać na minimalizowanie strat przy cięciu w koronie, zabezpieczanie zranień, ubytków i zwalczanie szkodników.
4. Wszelkie prace prowadzić należy poza okresem lęgowym ptaków, ze szczególną ostrożnością w przypadku występowania w obrębie drzewa gatunków objętych ochroną prawną.

§ 3.

Nowe nasadzenia

1. Przy zakładaniu nasadzeń nowych należy oprócz wartości przyrodniczej i estetycznej wybranych gatunków, zwracać uwagę na ich wymagania siedliskowe oraz odporność na zasolenie gruntu i zanieczyszczenie powietrza.
2. Wskazane jest projektowanie zadrzewień, które poprawią estetykę inwestycji, wpłyną na poprawę ładu przestrzennego w krajobrazie.
3. Gdy możliwości sadzenia drzew są ograniczone, należy zasadzić krzewy, pojedynczo lub w grupach, jedno lub wielogatunkowych, co jest szczególnie istotne w obszarach otwartych, w krajobrazie rolniczym.

§ 4.

Zagospodarowanie otoczenia zatok przystankowych

1. Przy projektowaniu otoczenia przystanków należy zwracać przede wszystkim uwagę na funkcję obiektów i tak planować poszczególne elementy zieleni, aby jej nie zakłócić (dobra widoczność, poczucie bezpieczeństwa).
2. Oprócz odpowiednio dobranych gatunków drzew przy wiatrach przystankowych należy sadzić różnej wysokości i pokroju krzewy. Przy wyborze istotne są wymagania siedliskowe, odporność na zanieczyszczenia, łatwość uprawy i małe wymagania pielęgnacyjne.
3. W przypadku za małej przestrzeni i braku możliwości nasadzenia drzew i krzewów, wskazane jest zastosowanie pnączy.

§ 5.

Drzewa, krzewy i pnącza do nasadzeń w pasach drogowych dróg publicznych

1. Do nasadzeń należy stosować następujące gatunki drzew :

- 1) *Acer platanoides*-klon pospolity;
- 2) *Acer pseudoplatanus*-klon jawor;
- 3) *Acer campestre*-klon polny *;
- 4) *Betula papyrifera* – brzoza papierowa *;
- 5) *Betula verrucosa* – brzoza brodawkowata;
- 6) *Celtis occidentalis* – wiązowiec zachodni;
- 7) *Fagus silvatica* – buk pospolity;
- 8) *Fraxinus excelsior* – jesion wyniosły;
- 9) *Gleditsia triacanthos*-glediczyja trócierniowa;
- 10) *Morus alba* – morwa biała *;
- 11) *Pinus banksiana* – sosna Banksa *;
- 12) *Pinus silvestris* – sosna pospolita *;
- 13) *Pinus mugo* – sosna kosodrzewina*;
- 14) *Pinus nigra* – sosna czarna *;
- 15) *Pseudotsuga menziesii* – daglezya zielona *;
- 16) *Quercus cerris* – dąb burgundzki;
- 17) *Quercus petraea* – dąb bezszypułkowy;
- 18) *Quercus rubra* – dąb czerwony;
- 19) *Robinia pseudoacacia*-robinia akacjowa;
- 20) *Tilia x euchlora*- lipa krymska;
- 21) *Tilia Varsaviensis* - lipa warszawska;
- 22) *Tilia cordata* – lipa drobnolistna.

2. Do nasadzeń przy drogach publicznych należy stosować następujące gatunki krzewów:

- 1) *Berberis sp.* – berberys;
- 2) *Cornus mas* – dereń jadalny;
- 3) *Cornus sanguinea* – dereń pospolity;
- 4) *Cotinus coggygria* – perukowiec podolski;
- 5) *Eleagnus angustifolia* – oliwnik wąskolistny;
- 6) *Euonymus europaeus* – trzmielina europejska;
- 7) *Hippophae rhamnoides*- rokitnik;
- 8) *Juniperus communis* – jałowiec pospolity;
- 9) *Philadelphus sp.* – jaśminowiec;
- 10) *Pinus mugo* – sosna kosodrzewina;
- 11) *Prunus padus* – czerecha zwyczajna;

- 12) *Prunus spinosa* – śliwa tarnina;
- 13) *Ribes alpinum*- porzeczka alpejska;
- 14) *Rosa canina* – róża dzika;
- 15) *Rosa gallica* – róża francuska;
- 16) *Rosa pimpinellifolia* – róża gęstokolczasta;
- 17) *Rosa rugosa* – róża pomarszczona;
- 18) *Sambucus nigra* – bez czarny;
- 19) *Viburnum opulus* – kalina koralowa.

3. Do nasadzeń przy wiatkach przystankowych zlokalizowanych przy drogach publicznych należy stosować następujące gatunki pnączy :

- 1) *Parthenocissus quinquefolia* – winobluszcz pięciokłapowy;
- 2) *Parthenocissus tricuspidata* – winobluszcz trójklapowy;
- 3) *Campsis radicans* – milin amerykański;
- 4) *Euonymus fortunei* var. *Radicans* – trzmielina Fortunea**;
- 5) *Hedera helix* – bluszcz pospolity **;

4. W przypadku uzupełniania starych alei powyższe gatunki należy stosować wówczas, gdy istnieje możliwość zamiany rodzaju zastanego na inny gatunek z tego rodzaju. W pozostałych przypadkach należy wybierać rodzaj i gatunek zgodny z istniejącym nasadzeniem.

§ 6.

Parametry jakości drzew i krzewów przeznaczonych do sadzenia

1. Do nasadzenia zastosować drzewa (zależnie od rodzaju i tempa wzrostu, oceny miejsca sadzenia) o obwodzie pnia 18-20 cm na wysokości 130 cm.
2. Drzewa muszą mieć odpowiednio ukształtowany pokrój, właściwy dla rodzaju/gatunku/odmiany, wykształconą koronę i prosty przewodnik.
3. Krzewy muszą posiadać właściwie wykształcone pędy, wysokość około 50-70 cm (zależnie od rodzaju/gatunku/odmiany) z widocznymi zdrowymi pąkami liściowymi, bez zniekształceń i widocznych zmian.

§7.

Zasady prowadzenia nasadzenia

1. Drzewa z gołym korzeniem sadzić należy jesienią lub wczesną wiosną, wskazane jest przeprowadzenie prac w okresie spoczynku, gdy wegetacja jeszcze się nie rozpoczęła. Od momentu wykopania drzewa w szkółce przez czas transportu, składowania, aż do posadzenia, należy zadbać o zabezpieczenie korzeni przed przesuszeniem. W przypadku zbyt długich korzeni, które mogą utrudniać sadzenie, konieczne jest ich skrócenie sekactorem, lecz cięcie nie może być zbyt radykalne, a tylko ułatwiające sadzenie. Dół do sadzenia powinien mieć głębokość i średnicę umożliwiającą swobodne rozłożenie korzeni, które nie mogą być podwinięte. Drzewo należy sadzić tak głęboko, jak rosło w szkółce, ewentualnie kilka centymetrów głębiej. Nie wolno pozostawiać za płytko szyjki korzeniowej. Po umieszczeniu drzewa w wykopanej dole należy go do połowy zasypać ziemią urodzajną i obficie podlać, aby podłoże osiadło i wypełniło szczelnie przestrzeń między korzeniami, a następnie zasypać dół i udeptać ziemię. Wokół pnia wykonać misę i podlać, następnie wyłożyć misę 10 cm warstwą kory mielonej. W razie konieczności wykonać palikowanie. Do wiązania drzew do palików używać specjalnych elastycznych taśm.

---

*- gatunek nie jest odpowiedni do sadzenia przy jezdni

** - pnącze zimozielone

2. Rośliny z bryłą ziemi można sadzić przez cały rok z wyjątkiem dni upalnych i w czasie zamarzania gruntu, ale najkorzystniejszym jest sadzenie w okresie wiosennym i jesiennym czyli w czasie spoczynku. Od momentu wykopania roślin ze szkółki do czasu posadzenia, konieczne jest zabezpieczenie korzeni przed wysuszeniem, a gwarancją udatności sadzenia jest stosowanie roślin o bryle z widocznymi, świeżymi i drobnymi korzeniami, lekko wilgotnej i proporcjonalnej do wielkości drzewa. Jeśli roślina ma system korzeniowy zabezpieczony siatką, to przed umieszczeniem jej w dole konieczne jest rozcięcie jej przy szyjce korzeniowej, nie należy jej zdejmować, wystarczy ją lekko rozluźnić. Wykopany dół powinien być co najmniej dwukrotnie większy od bryły. Na dno dołu należy nasypać ziemię urodzajną. Umieścić roślinę w dole i po starannej pionizacji zasypać dół do około połowy objętości. Obficie podlać, aby korzenie dokładnie okryte były podłożem, następnie zasypać dół, udeptać podłoże wokół bryły (nie deptać bezpośrednio przy pniu i po bryle), ponownie podlać bardzo obficie, co w dużej mierze decyduje o dobrym połączeniu się bryły z korzeniami drzewa, ziemi urodzajnej i gruntu rodzimego. Następnie należy utworzoną misę ściółkować 10 cm warstwą mielonej kory.

3. Drzewa z pojemników można sadzić przez cały rok z wyjątkiem czasu, gdy ziemia jest zamarznięta. Przed sadzeniem należy obficie podlać rośliny. Po wyjęciu z pojemnika należy ocenić stan bryły korzeniowej, która powinna być dobrze przerośnięta, z widoczną siatką młodych korzeni. Przed umieszczeniem rośliny w dole korzenie należy delikatnie rozluźnić, co ułatwi ich rozrastanie się po posadzeniu. Bryłę umieszcza się w dole o co najmniej półtorakrotnie większej objętości, a na jego dno nasypuje się warstwę ziemi urodzajnej. Pionizuje się drzewo i zasypuje dół do połowy objętości, podlewa, dopełnia ziemią urodzajną. Zagęszcza podłoże przez udeptanie wokół bryły korzeniowej unikając nacisku na samą bryłę. Wykonuje się misę i bardzo obficie podlewa. Misę ściółkuje się 10 cm warstwą mielonej kory.

4. Drzewa sadzić w odległości zależnej od cech gatunkowych, lecz nie większej niż 10 metrów. Dopuszcza się odstępstwo w przypadku kolizji z infrastrukturą lub ukształtowaniem terenu. Jako wyznacznik odległości pomiędzy drzewami należy traktować średnicę ich korony w wieku dojrzałym.

§ 8.

Pielęgnacja nasadzeń

1. Do podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych niezbędnych do wykonywania w nasadzeniach drzew należą: podlewanie, odchwaszczanie, uzupełnianie ściółki, poprawianie ukształtowania mis i nawożenie mineralne.

2. Ze względu na postępującą w ostatnich latach suszę i wzrost temperatury w ciągu całego roku, upały w miesiącach letnich, bezśnieżne zimy, dostarczanie drzewom wody jest podstawą ich vegetacji. Konieczne jest intensywne i systematyczne podlewanie przez pierwszy sezon po posadzeniu, w tym przez pierwszy miesiąc co tydzień, przez kolejne 2 miesiące co 2 tygodnie. W przypadku roślin sadzonych w późniejszym okresie jesiennym podlewanie tak intensywne należy rozpocząć wczesną wiosną, przy nasadzeniach wiosennych od momentu sadzenia. W kolejnych sezonach vegetacyjnych podlewać należy w okresie od marca do końca sierpnia 2 razy w ciągu miesiąca przez co najmniej 5 lat.

3. Odchwaszczanie wokół nasadzeń przeprowadzać należy co najmniej 3 razy w sezonie vegetacyjnym, a obejmować powinno misę wokół drzewa i jej najbliższe otoczenie w promieniu co najmniej 0,5 m. Po przeprowadzonym odchwaszczeniu, każdorazowo należy sprawdzić stan misy i w razie jej spłylenia, odkształcenia lub innej nieprawidłowości, poprawić ją zgodnie z zasadami. Po tych czynnościach należy uzupełnić wyściółkę z kory w misie.

4. Nawożenie mineralne wskazane jest przeprowadzać dla drzew sadzonych jesienią po raz pierwszy w kolejnym sezonie wiosennym, dla nasadzeń wiosennych – po ich wykonaniu. Nawozi się nawozem wieloskładnikowym w ilości zalecanej przez producenta, Nawóz należy delikatnie przemieszać z wyścielającą misę korą, a następnie, celem szybszego przyswajania, podlać obficie. W kolejnych sezonach wskazane jest jednokrotne nawożenie wczesną wiosną nawozami wieloskładnikowymi przez co najmniej 5 lat od posadzenia.
5. W przypadku drzew o słabiej ukształtowanej koronie może się zdarzyć konieczność przeprowadzenia cięcia kształtującego lub formującego. Każdorazowo należy przeanalizować sposób prowadzenia cięcia, aby forma drzewa była właściwa dla danego rodzaju/gatunku/odmiany. Cięcia przeprowadza się specjalistycznym, czystym sprzętem, a rany po nich zabezpiecza się odpowiednimi preparatami. Podczas przeprowadzania ww. zabiegów zwracać należy uwagę na kondycję drzew, a każde widoczne symptomy choroby czy uszkodzenia traktować indywidualnie i, bez zbędnej zwłoki, podejmować działanie zmierzające do poprawy jego stanu.
6. Przy sadzeniu krzewów należy się kierować analogicznymi zasadami jak przy sadzeniu drzew, w zależności od tego, czy sadi się je z odkrytym korzeniem, z bryłą ziemi czy z pojemników. Przy nasadzeniach żywopłotowych i w grupach należy zachowywać między krzewami właściwą dla rodzaju/gatunku rośliny odległość. Nie wykonuje się pojedynczych mis, ale wspólną dla grupy/żywopłotu.
7. Podczas prac pielęgnacyjnych przy krzewach należy postępować tak, jak przy drzewach. Dodatkowym zabiegiem, jest przeprowadzane co kilka lat cięcie odmładzające i formujące.